נדבת המחבר לחך בית המדר׳ עץ חיים

ספר

ויאמר דוד

הספדים, על הגאון האמתי שר התורה וכו׳ מרנא ורבנא הרב ר׳ **שניאור זלמן** זצ״ל **לאדיער**, אב״ד דק״ק **לובלין**, ולבסוף ימיו אבדק״ק פה עיר הקודש **ירושלים** תוב״א, ועל השר הצדיק המפורסם וכו׳ מוה״ר **שמעון זאב** זצ״ל **באראן פאן ראטהשילד** מפראנקפורט אם מיין, ועל הנדיב המופלג י״א וכו׳ מוה״ר **חיים דוב מאזעל** זצ״ל מעיר פראָסקוראָוו ברוסלאַנד. ודרשות על שבועות ולשבת תשובה,

מאת

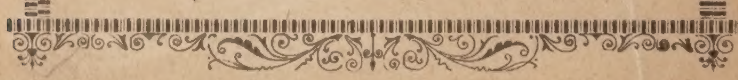
ה״ר **דוד זאהלער** שליט״א

בעהמ״ח ספר כנסת דוד, קול דוד, מכתם לדוד, דברי דוד, מגן דוד, ונכד הקדוש והטהור הרב מלובלין זי״ע, ונכד הקדוש והטהור הרב ר׳ נטעלע מחעלעם זי״ע ונכד הקדוש והטהור הרב ר׳ דודל לעלעווער זי״ע, ונכד הקדוש והטהור היהודי הקדוש מפעשיסחע זי״ע, ונכד הקדוש והטהור הרב ר׳ משהלע לעלעווער זי״ע, ונכד הרה״צ ר׳ אלעזר מענדל זי״ע מירושלים ת״ו.

נדפס

פעה״ק **ירושלם** תובב״א

שנה **תרס״ג** לפ״ק

אזהרה

האמנם איסור הדפסת ספרים בלי רשות בעלים ידוע, בכל זאת דבר בעתו מה טוב, כי איסור גמור הוא להדפיס הספר „ויאמר דוד" בלי שום תחבולה וערמה שבעולם, בלי רשות המחבר.

אדרעס אל המחבר:

Rabbinner D. Zaller Jerusalem (Palästina)

זכרון לחיים ארוכים

את הגביר הנדיב הירא וחרד לדבר השם, סומך נופלים וכו' מוהר"ר **מאיר אמסעל** נרו יאיר ויזרח, כצאת השמש ממזרח, מעיר בודאפעסט, באונגארן

את הגביר הנדיב המופלג הירא וחרד לדבר השם, סומך נופלים וכו' מוהר"ר **ישעי' הא' בערמאנן** נרו יאיר ויזרח, כצאת השמש ממזרח, מעיר קרימעלאוו, במדינת פולין

אשר עשו חסדים עם המחבר שליט"א, בשכר זה לא יבוא באהליהם שום נגע ומחלה, אך כל טוב סלה.

הקדמת המביאים הספר לבית הדפוס ומוציאים לאור.

יודע המחשבות ובוחן הלבבות הוא ית"ש יודע כי הדפסנו הספר, למען להחזיק להמחבר שליט"א, ומי שמחזיק לתלמיד חכם יבוא ברכה באהליהם. וכן כתוב בתורה למה עזבתן האיש קראן לו ויאכל לחם: יש לדקדק הי' צריך לכתוב למה עזבתן אותו, ונראה דזאת ידוע כי כל המשפיע נקרא איש, וכל המקבל נקרא אשה, אבל אם נותנים צדקה לעני הגון אז לא נקרא המשפיע היינו הנותן איש, אך אשה, כי אז מקבל שכר על זה שנותן לעני הגון, והעני הגון נקרא איש, היינו חשוב, וגבי מרע"ה הכיר בו יתרו שהוא חשוב, שהמים עלה לקראתו (כפירוש רש"י ז"ל) א"כ מי שמחזיק לחשוב להגון, מתברך, מקבל שכר, ולכן אמר למה עזבתן **האיש** היינו חשוב הגון הוא, ואם אתן לו לאכול ואחזיק אותו, ישפיע הקב"ה לי כל טוב על ידי האיש, לכן קראן לו ויאכל אצלינו לחם, ועל ידי זה יבוא לכל מי שמחזיק לתלמיד חכם ברכה והצלחה יש אומרים אנו עוסקים בתורה לכן אין אנו מחויבים להחזיק להעניים העוסקים בתורה, ולא הוא, ממשנה מפורשת (אבות פרק שני) **אם למדת תורה**, אפילו **הרבה**, כלומר אפילו אתה תלמיד חכם גמור, אל יפתוך היצר, כלומר אל תשמע להיצר אשר אומר לך. **אל תחזיק**, להענים העוסקים בתורה, מפני **טובה**, היינו התורה (ואין טוב אלא תורה) אשר אתה לומר, לעצמך, כי לכך נוצרת, ללמוד ולהחזיק לאחרים: **ויש אומרים זו מדת סדום:** (אבות פ"ה) כלומר יש האומרים הלא אנו עוסקים בתורה, לכן שלי שלי הוא, אין אנו מחויבים להחזיק אותם, על זה אומר המשנה ידעתם כי **זו מדת סדום**, מדה גרועה, אך כל אחד ואחד מחויב להחזיק להעוסקים בתורה כפי השגת ידו או להשתדל להחזיק להעוסקים בתורה למען שירים קרן התורה. וכל אחד ואחד יראה אך מעלת השני, ויהי' אחדות בינינו, ויבוא גואלינו, וישמח לבבינו, במהרה בימינו, וישמע חכם ויוסיף, כי כל המוסיף מוסיפין לו מן השמים ברכה והצלחה וכל טוב.

אמרינן במס' מועד קטן כ"ז: אין מתקשין על המת אלא שלשה לבכי ושבעה להספד עיי"ש א"כ איך מותר להספיד על המת אחר שבעה: משום שאיתא במס' כתובות ק"ג: תריסר ירחא הי' מספידן רבינו הקדוש עיי"ש לכן מותר לעשות על צדיק גדול הדור הספד כל השנה, וכן פסקינן בש"ע (יורה דעה סימן שצ"ד ס"ב) ומצוה גדולה להספיד על המת, ומצוה שירים קולו בדברים המשברים הלב כדי להרבות בכיה (יורה דעה סימן ש"ד עיי"ש) לכן באתי להספיד להגאון האמיתי הרב אב"ד דפה עיר הקודש ירושלם ת"ו. אע"פ שעכשיו אחר השלשים:

גדע ד' בחרי אף קרן ישראל קרנה של תורה, והצית אש בציון בחמשה לחודש ניסן תרס"ב, ותאכל את עמוד הימין, צדיק יסוד עולם, שר התורה מופת הדור והדרו, סיני ועוקר הרים מרנא ורבנא הגאון אמיתי מו"ה שניאור זלמן לאדיער זכרונו לברכה ובשם הגאון מלובלין נודע לשם ולתהלה בכל תפוצות ישראל, כל השומע יבכו את השריפה. ואתחיל לעורר במילי דהספידא.

ויקונן דוד על אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר וגו' הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום בישראל ויוסיפו העם לבכות עליו (שמואל ב' קפיטל ג') יש לדקדק דהנה התיבה היום נראה כמיותר, הי' צריך לכתוב נפל בישראל, מאי היום, עוד יש לדקדק הלא ידוע כי מה שבוכין אצל המת ואצל ההספד על פטירתו של אדם, א"כ למה צריך הכתוב לכתוב התיבה עליו, הי' צריך לכתוב ויוסיפו העם לבכות, מה הוא עליו.

אמרינן במדרש אבכור (הובא בילקוט בראשית רמז ב"ס) אמרו משותלח צדיק גמור הי' כיון שמת שמעו שעושין לו הספד ברקיע והי' יורד הדמעות מעיני חיות הקודש על מקום פטירתו כיון שראו כך עשו לו הספד מלמטה עיי"ש, יש לדקדק מדוע לא עשו לו הספד מקודם ששמעו ההספד עליו

עליו ברקיע, הלא צדיק גמור הי', ובכתובות ק"ג: ובשבת ק"ה איתא כי מצוה להספיד, ומי שמתעצל מלהספיד אינו מאריך ימיו.

ונראה דהנה פסקינן כי בעל חוב גובה מבינונות (יש אומרים מזבוריות) וניזק גובה מעדיות עיי"ש, והנה משותלח הי' צדיק גמור, א"כ הוי הוא עדיות, ואין בעל חוב גובה רק מבינונות או מזבוריות, א"כ בשמת משותלח הי' חושבים בתחילה לא בעבור החוב החטאים של הדור נפטר, אך שבא זמנו, כי אין בעל חוב גובה מעדיות, אך כששמעו כי בוכין עליו בשמים היינו על ידי העוונות הדור מת א"כ הוי הדור דין מזיק לנשמה והניזק גובה מן עדיות, לכן הי' עושין הספד למטה, כי נלקח על ידי העוונות הדור, לא מפני שבא עתו זמנו לפטר מן העולם.

מורי ורבותי ידעתם כי הגאון הרב מלובלין ז"ל לא מחמת זקנה מת אלא מחמת עוון הדור, כמה צריכין אנו לבכות כי על ידינו נעדר הספר תורה, זה כוונת הגמרא (שבת ק"ה) המתעצל בהספדו שחושב כי מת מחמת זקנה לכן מתעצל מלספוד שחושב שבא עתו זמנו הוא אינו מאמין כי על ידי העוונות הדור נאסף בתוך זמנו לכן עונשו הוא אינו מאריך ימיו זה מדה כנגד מדה.

ואיתא במדרש כי התורה אמרה אם אדם חטא יביא קרבן והקב"ה אומר יעשה תשובה עיי"ש זה כוונת הכתוב **עדותיך** התורה שאמרה אם אדם חטא יביא קרבן **נאמנו מאד** אך **לביתך נאוה קודש** בזמן שבית המקדש קיים, אבל בזמן הזה נלקח הצדיק על ידי החטאים של הדור, אבל וד' מה שהקב"ה אומר לעשות תשובה **לאורך ימים** זה שייך אף בזמן הזה, או כך פרושו של הכתוב וד' מה שהקב"ה אומר לעשות תשובה, אם היינו הי' עושים תשובה הי' להגאון זצ"ל לאורך ימים.

א"כ מורי ורבותי על ידי שלא עשינו תשובה נלקח הצדיק מאתנו, כמה צריכין לבכות כי על ידינו נאסף הגאון

הצדיק

הצדיק, ובגמ' אמרינן לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, כי תמיד של שחר הי' מכפר על עבירות של הלילה, ותמיד של הערב הי' מכפר על העבירות של היום עיי"ש זאת צוח ישעי' הנביא צדק ילין בה התמיד הי' מכפר על העבירות ועתה בזמן הזה שאין לנו בית המקדש נלקח צדיק על ידי חטאים של הדור מרצחים אנו דומין כרוצחים נפשות כי על ידינו נאסף הצדיק, כמה צריכין אנו לבכות ולהתחנן לבורא יתברך שמו שימחול לנו כי הרגנו הגאון זצ"ל.

ואמרינן בילקוט (בשלח רמז רכ"א) מלכים מתים, מניחים כתריהם לבניהם שמואל נטל הכל עיי"ש. מלכים מתים, מאן מלכי רבנן, מניחים כתריהם הכתר רבנות לבניהם אבל הגאון נטל הכל כי לא נשאר מי שימלא מקומו מבניו.

על הגאון זכרונו לברכה אומר אני דוד הקינה מה שהי' קונן דוד המלך ע"ה, ויקונן דוד על אבנר אב בית דין מעיר הקודש ירושלים ת"ו מת אשר הוא ז"ל הי' נר ישראל שכל התורה הי' בו כידוע לכל העולם, הלא תדעו כי שר התורה, וגדול בישראל, הי' הנספד א"כ הוא עדיות ונפטר על ידי עוונותנו והניזק גובה העדיות, ולא עוד אלא נפל היום אשר לא נשאר מי שימלא מקומו מבניו, על זה ויוסיפו העם אשר הי' מאספים פה בבית המדרש לבכות עליו ממש על האבידה הגדולה.

המפרשים הקשו איך מותר לקב"ה להמית צדיק הלא צדיק, הוא אילן שעושה פירות ואיכא בהלקחו איסור משום בל תשחית עיי"ש, ונראה דהנה פסקינן בש"ע שמותר לקצוץ או לשבר כלי כדי להטיל אימה על בני ביתו וכן מקלקל דבר על מנת לתקן מותר עיי"ש א"כ מורי ורבותי, משום הכי נלקח הצדיק כדי שכל אחד ואחד יתעורר כי על ידינו נאסף צדיק לעשות תשובה א"כ הוי על מנת לתקן אותנו א"כ איך צריכין אנו לדאוג ולבכות כי על ידי חטאינו נאסף בתוך זמנו הצדיק, או נלקח הצדיק על ידי הרעה

העתידה ח"ו, א"כ הוי להטיל אימה על בני ביתו של הקב"ה, היינו עלינו בני ישראל, א"כ צריכין אנו לעשות תשובה ולהתחנן לבורא ית"ש שירחם עלינו שלא יבא עלינו ח"ו הרעה.

ופסקינן בש"ע (יורה דעה סימן מ' סעיף ה') דאם ניטל הלב טריפה עיי"ש וצדיק נקרא לב של ישראל:

ועכשיו כשניטל מאתנו הצדיק הלב אנו ח"ו בסכנה, כמה צריכין לבכות לד' להוציא אותנו מסכנת טריפה רח"ל, זאת צוח ישעי' הנביא הצדיק אבד ואין איש שם, במחשבתו הדין מה שפסקינן בש"ע על לב, הצדיק אבד ואין איש, גאון כמוהו, שם על לב, מי שנעדר מאתנו הספר תורה, ואנשי חסד, האנשי מעשי של העיר, נאספים לבית המדרש לשמוע ההספד, אבל באין מבין כי מפני הרעה, על ידי עוונותינו נאסף הצדיק אך חושבים שבא עתו זמנו למות.

אסיים בכי טוב ויפה אמרינן במס' כתובות ק"ג: מת בערב שבת סימן יפה לו, עיי"ש והגאון זצ"ל נפטר בערב שבת, וידוע כי העוה"ז נקרא ערב שבת כדאמרינן מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת והגאון הנספד טרח הרבה בתורה הקדושה ונפטר בערב שבת סימן יפה לו, מהיום לא ישמע שוד ושבר בתוכנו, אך יבוא גואלינו במהרה בימינו אמן, כן יהי רצון.

ראו והבינו האבל הגדול.

שוד ושבר נשמע בירושלים
מאור ישראל שבק חיים
עטרת תפארת ראשינו נפלה
ואין לנו חלופה ותמורה
נר ישראל בצהרים כבה
זרח צדקתו בכל העולם
אהה ! הצדיק נעדר מכולם
באראָן ראָטהשילד זכרונו לברכה

קול נהי ארימה, אריד בשיחי ואהימה
יום לשנה ראש ולענה יגדל המספד ביגון ואנחה
מפני הוד שנשתלחה.

כי נשבה ארון אלקים

יום העלותו הצדיק לישיבה של מעלה
ותשא כל השומע קול יללה

כי נעדר צדיק תמים

השליך משמים ארץ תפארת ישראל

צעקה בני ישראל

על זה אספיד כי גלה כבוד מישראל.

ויאמר הספדים דוד

כתיב (במלכים א' קפיטל ב') ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמור: יש לדקדק הלא זאת ידוע כל מקום שנאמר לאמור היינו לאחרים כמו שנאמר וידור יעקב נדר לאמור, מה לאמור, לאמור לאחרים לנדור בעת צרה (חז"ל) ופה הי' הציווי לשלמה איך להתנהג, הי' צריך לכתוב ויצו את שלמה בנו ויאמר, מה לאמור?

אמרינן במס' ברכות אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אי אזיל מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע. אי אזיל מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה עד כאן לשון הגמרא, יש לדקדק הלא הרפואה הבדוקה והמנוסה הוא להזכיר יום המיתה במשמעות הגמרא, א"כ למה צריך הגמרא לחשוב שני רפואות הראשונות, הלא עד שיבוא להזכיר יום המיתה יכול היצר לפתה ח"ו ולמה צריכין להמתין לעמוד עד אז בנסיונות.

אמרינן במס' ב"ב (פרק יש נוחלין דף קט"ז) ריב"ל לא אזיל לבי טמיא אלא למאן דשכיב בלא בני, ואמר ר' יהודא (בלא בני היינו) בלא בן זכר עכ"ל יש לדקדק מנא לו לר' יהודא למימר דוקא כשמת בלי בן זכר, אז הלך ריב"ל להספיד ולהתאבל עליו, דלמא כמו שאמר ריב"ל סתם „בלא בני", והלך ריב"ל להתאבל כדי לעשות נחת רוח להנשמה אשר לא נשאר אחריו כלום בלי בנים כלל.

אמרינן במסכת (שבת דף קי"ט) לא נחרבה ירושלם עד שביזו בה תלמידי חכמים עכ"ל, יש לדקדק דקדוק עצום הלא בקרא כתוב על עזבם את תורתי נחרב בית המקדש.

אמרינן במסכת בכורות: שמעון העמסוני הי' דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ד' וגו' פירוש וכו' עד שבא ר' עקיבא ודרש את ד' לרבות תלמידי חכמים עכ"ל יש לדקדק מדוע דרש ר' עקיבא זאת ולא שמעון העמסוני, ולא יתכן לומר כי שמעון העמסוני לא ידע מהדרש, כי כתיב „ופירש" היינו לא רצה לדרוש זאת, מדוע הוא כן.

נראה

נראה דהנה שמעון העמסוני הי׳ למד ודרש ברבים והעדה הי׳ נותנים לו על פרנסה, ואם ידרוש את ד׳, לרבות תלמידי חכמים, יאמרו כי לטובת עצמו דורש, כדי יתרבות שכירותו, לכן פירש מלדרוש התיבה את ד׳ כדי שלא יחשדוהו, ואיתא במסכת ביצה (דף ל״ב) שבתאי בר מרינוס איקלע לבבל בעי מהם מזוני ולא יהבי לי׳, אמר הני מערב רב, דכל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של א״א ע״ה עיי״ש וקשה דילמא הי׳ האנשים עמי הארצים, וע״ה שונאים לת״ח יותר מעכו״ם ששונא לישראל (פסחים דף מ״ט) והי׳ סוברים שהוא ת״ח לכן לא רצו ליתן לו מזונות, מאין לשבתאי שהמה מערב רב, ונראה דהנה קשה הלא אברהם יצחק ויעקב הי׳ ת״ח ואמרינן מי שהוא ת״ח ובנו ת״ח ובן בנו ת״ח שוב אין התורה פוסקת, א״כ מדוע נמצאים על העולם עמי הארצים, ונראה דהנה מי שבאמת ע״ה הוא מערב רב, ולכן אמר המה מערב רב) עד שבא רב עקיבא אשר הוא הי׳ עשיר גדול חתנא דכלבא שבוע, ידרש את ד׳ לרבות תלמידי חכמים, ולא הי׳ ירא שיחשדו שדורש לטובת עצמו כי הוא דרש לפניהם בחנם.

לפי זה מתורץ הגמרא לא נחרבה ירושלים עד שבזו בה תלמידי חכמים, ומה גרם להם זאת, עזבם את, שלא דרשו את ד׳ לרבות תלמידי חכמים אתו, אשר זה בזיון גדול אל תורתו, כדאמרינן במסכת מכות כ״ב: הני טפשאי דמקמי מקמי ספר תורה, ומקמי גברה רבה (אשר התורה הקדושה בו) לא מיקמי עיי״ש ומי שמכבד לתלמיד חכם היא מכבד תורתנו הקדושה ואיתא (מסכת שבת כ״ג:) מאן דרחים רבנן הו״ל בנין רבנן עיי״ש.

ולפי זה לא הלך רב יהושע בן לוי לבי טמיא אלא למי ששכב בלי בן זכר, כר׳ יהודא, ממנ״פ אם נשאר בן תלמיד חכם לא הי׳ צריך ריב״ל לילך לעשות נחת רוח לנשמת המת כי בוודאי יעשה בנו נחת רוח לנשמת אביו, ואם נשאר בן עם הארץ לא רצה לילך כי הוא הי׳ חושש דלא הי׳ מרחם

על

על רבנן לכן נשאר ממנו עם הארץ, דמאן דרחים רבנן הו"ל בנין רבנן, אבל למי שמת בלי בן זכר יכול להיות כי המת הי' רחים רבנן, אך לא זכה לבן זכר, לכן הלך להספידו ולהתאבל עליו כדי לעשות נחת רוח להנשמה.

ע"ב מורי ורבותי מה ריב"ל התאבל על מי שמת בלא בן זכר כמה צריכין אנו לדאוג ולבכות על הצדיק ר' **שמעון זאב באראן ראטהשילד** ז"ל אשר נפטר בלא בן זכר, וידוע לכל כי הוא ז"ל הי' רחים רבנן א"כ צריכין לדאוג ולבכות בהעדר כל בן צדיק אשר תורה הקדושה הי' חביב לו כבבת עינו

וזאת צוה דוד המלך ע"ה, הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום בישראל, שר יחשב הי' הנספד הבאראן ז"ל בעיני מלכים ממש, מכל מקום לא מנע מלילך בדרכי התורה הקדושה וגדול בישראל, הי' הצדיק הבאראן ז"ל, נפל היום, בעת ההיא אשר האנטיסעמיטען רוצים לעשות בישראל כידוע לכולם.

הצדיק אבד ואין איש, שיעשה מה שהבאראן זכרונו לברכה, ואין איש שם על לב, מה שהצדיק הבאראן ז"ל עשה הי' עומד בין החיים ובין המתים, הוא ז"ל הי' מחי' הרבה נפשות בישראל, ורמז לזה מחצית, אותיות חי-מת והצדיק באמצע היינו הבאראן זכרונו לברכה, הצדיק הי' מפריד עם צדקתו בין החיים למתים, כי הי' מחיה להרבה משפחות בישראל על ידי פרנסה בכבוד, אבל עכשיו הצדיק אבד אשר הי' מחי' הרבה עניים אשר חשובים כמתים, ואין איש שם על לב, מי נעדר מאתנו, ואנשי חסד, אשר עשו חסד וצדקה כבר נאספים.

כל ימיו הי' עוסק בתורה ובמצות, עליו כתוב במדרש חכם לב יקח מצות בשעה שישראל הי' עוסקים בלקיחת כסף. עסק משה במצוה עכ"ל כלומר רובא דרובא מבלים זמן באסיפת ממון, אבל **הבאראן** זכרונו לברכה עסק במצות צדקה (מדוע קוראין מה שנותנים לעניים בשם צדקה מדוע לא קוראין בלשון נתינה, מתנה, מחיה, ונראה דהנה עניים מתרעמים להקב"ה מדוע אנו חסרים כל, ולהם כל טוב, אבל אם העשירים

ונותנים

ניהגים בעין יפה לעניים המה מונעים מלהתרעם על הקב"ה, אך אדרבא עניים אימרים, ד' הצדיק בכל מה שהוא ית"ש עישה, יאגב אירחא יש לי לדקדק בהפייט כתיב לך ד' הצדקה ולנו בישת הפנים: מה הכוונה של זה, ינראה דכך פרושי לך ד', ילך הצדקה, אשר אנו עושים, אבל לנו, יהי' נשאר למטה, בישת הפנים, אשר יש להעניים מאתנו, כי מתנת בישר ודם מעיטה, אבל החרפה מריבה) צדקה יבשאר מצות.

הצדיק ז"ל הי' מקיים ולא תתירו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כלומר באלפא ביתא אחרי התיבות ל"ב כתוב ג"ם ואחרי עין כתיב בס"ף כלימר הצדיק הבאראַן זצ"ל לא הלך בגובה הלב (גם לרבית אתי (חז"ל) בשביל שהי' לו הרבה בסף יכנהיג בין עשירי ומניני בעיה"ר (ויגדל משה ייצא אל אחיו מה בא הכתיב ללמדנו, ינראה דזאת משמיעני הכתוב אף שהוא הי' חשיב כ"כ בבית פרעה, בכל זאת, ייצא אל אחיו, לראית בצערן, איך להושיען, מכאן מיסר גדיל להעשירים של זמניני אשר אינו משגיחים על אחיהם אשר המה סיבלים צרות ודחקות, והמה יושבים על סיר בשר ובבתים חמים, הביטו יראו בבתים של עניים בחורף יתראו כי כל אחד יאחד מהבית דא לדא נוקש מחמת הקרירה השירר אצלם וציעקים לאבינו שבשמים רחם עלינו, יאל זה יש בהבית חולה מסיכן רח"ל יציעק להקב"ה רחם עלי, יאין שם בהבית מה להחיות גוף החולה רח"ל, יישמע חכם וייסף צדקה כי כל המוסיף מוסיפין לו מן השמים, תמיה לי מאד הלא כל התאוות נאבדים בימי הזקנה יתאוות ממון לא, מדיע הוא כן? משום דפסקינן בש"ע דדבר המעמיד לא בטל, עיי"ש וזאת ידוע כי ממונו של אדם מעמידין על רגליו, לכן לא בטל התאווה של ממון אף בימי זקנה אך עניי מאד הי' הצדיק הבאראן זצ"ל יזה שכתיב, **אך** המידה זו למעט את עצמו, כי אבין ורקון מועטין, זה, טוב לישראל.

ולא כמו שנהיג בעויה"ר: א) מי שיש לו ידיעה קצת בלימיד

אומר

אימר רק היא תלמיד חכם ואין דומה לו: ב) ומי שיש לו איזה זהובים אומר רק לו שייך הכבוד, וכל אחד ואחד שפל בעיניו יאם עושין כבוד לאיש אחר גם כן, נראה לו במסיג גבולו, כי היא חושב רק לו שייך הכבוד: ג) ימי שהיא תלמיד חכם ועשיר גדול יש לו גאיה אין לשער.

על השלשה ביתות נתן לני הגמרא בברכית עצה, רפואה בדיקה, לכת א) אומר הגמרא משכהו לבית המדרש, ושם תראה כי יש תלמידי חכמים גדולים ממך, ולכת ב) אומר הגמרא יקרא קריאת שמע, ישם כתיב, בכל מאדך, כלומר אם יגזור על אדם לעבור אפי׳ על אית אחת של תורה מחייב להרג ואל יעבור, מכ״ש לעבור ע״ז (איתא במסכת כתיבות דף ס״ח כל המעלים עין מצדקה כעובד עבודה זרה, כתיב הבא השמר לך פן יהי לבבך בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן ע״ז אף כאן ע״ז עיי״ש, יש לדקדק מדוע במניעת צדקה הוי כעובד ע״ז ונראה דהנה מין אחד שאל אם הקב״ה אינו חפץ בעבודה זרה למה איני מבטלן עיי״ש ומשום שהמה אינן נעקרים מן העולם לכן עובד המון להם, כן הוא במניעת צדקה כי חושב מדוע אין הקב״ה מפרנס להעני, מסתמא ריצה הקב״ה שיסבול העני הדחקות, לכן מינע היא מליתן צדקה להעני, לכן הוי היא כעובד עבודה זרה: (גם לא יאמר אדם כשבא עני אליו אי אפשי לי ליתן לך, מפני ציק העתים, על זה אימר הקרא לא תקפוץ את ידך מאחיך האביון אך מן המיתרות שלך מהתענוגים שלך קיפוץ ידך, כי פתוח ידך לו, כי גם הוא צריך לחיות כמו אתה, ועוד יש לפרש דהנה בעת שאדם נברא ידיו קמיצות, כלימר שחושב כל העלמא דילי׳ ובעת פטירתו אז ידיו פתוחות, כלומר אין מלוין האדם לא כסף ולא זהב, הכל נשאר על העולם הזה, אך תורה ומצות ומעשים טובים מליין האדם על עלמא דקשוט, זה שכתיב לא תקפוץ את ידך, כל זמן שאתה חי, כי סופך פתוח תפתח את ידך, בעת

פטירתך

פטירתך) בוודאי מחויב להרג וליתן כל ממוני ולבל לעבור, ומי שמתגאה הוי כעובד ע"ז, ולכת ג) אומר הגמ' שיזכור תמיד יום המיתה, וילך עשרו לאחרים, א"כ למה להתגאה על עלמא דלא לו, ואם תתגאה על התורה הלא לכך נוצרת.

תמיד הי' ברעיונו של הצדיק הבאראן ז"ל כי צריכין לילך לעלמא דקשוט לכן הי' עשה צדקה וחסד, כי אין מלוין את האדם לעלמא דקשוט אלא תורה ומעשים טובים כי הכל נשאר על האי עלמא, חוץ מצות ומעשים טובים.

וזה שכתיב ויצו את שלמה בני לאמר, לעצמו שיחשוב תמיד ברעתו אעפ"י שהוא חכם ועשיר גדול מאד, אל יעלה על דעתך להיות על ידי זה גבה לב לפסוע על ראשי בני אדם, אך ידעת כי אנכי הילך בדרך כל הארץ, היינו שיהי' תמיד נגד עיניך יום המיתה ועי"ז תנצל מכל דבר.

על הצדיק ר' שמעון זאב ז"ל אומר הכתוב בהאי פרשה משפטים אשר אנו מספידין אותו בשנת תרס"א, הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי, דהנה בעת שהנשמה יוצאה מן הגוף יש הרבה מקטריגים אשר רוצים לחבל הנשמה, אבל על ידי הצדקה אשר עשה הצדיק ז"ל אומר הכתוב הנה שולח מלאך לשמרך בדרך, מהמחבלים המקטריגים, ולהביאך אל המקום אשר הכינותי, עבורך בגן עדן, צדקתי (אמרינן במסכת קדושין מצוה בו יותר מבשלוחו עיי"ש א"כ מדוע ציה ית"ש ליתן צדקה הלא מצוה בו ית"ש, נראה דהיכא דאיכא הנאה לנותן, שמקבל שכר והנאה למקבל, כי על ידי הבישה מה שעני בוש, מתכפר לו, על אופן זה לא אמרינן מצוה בו). עומדת לעד, עדי עד יגן להצדיק הבאראן ז"ל הצדקה, כי הון ועושר בביתו, נשאר בביתו, וצדקתו עומדת לעד.

אנא

ויאמר הספדים דוד

אנא ד' שמע אל תפילת עבדיך, והיותה נפש הצדיק

ר' שמעון זאב באראהן ראהטשילד

ר' אנקפורט אם מיין

זכרינו לברכה צרירה בצרור החיים תחת כסא כבודך, ולא ישמע עוד שוד ושבר, ונסא יגון ואנחה, ואין פרץ ואין צוחה, יבא לציון גואל, ונקומה ונעלה בית אל במהרה בימינו אמן כי"ר.

קול צעקה גדולה ומרה על לא טובה השמיעה, קול נהי וילל מעמק הבכה מהבשורה הרעה, אֶל הלקח ארון הצדיק הירא ישלם הגביר המפורסם, הנדיב בעל מידות מוהר"ר **חיים דוב מאזעל** זכרונו לברכה מעיר פראָסקוראָוו ברוסלאנד.

יגדל **ה**מספד ויבכו **ה**קרובים והרחוקים, יבכו **ה**שומעים ויעשו **ה**ספד כי שר וגדול נפל היום בישראל אבד חסיד מן הארץ.

אמר דוד לפני הקב"ה באיזה פילון מפליש לחיי העולם הבא, אמר לי הקב"ה חיי העולם הבא את בעי צפה ליסורין. (מדרש אמור)

יש לדקדק מדוע לא יועיל התורה והמצות להשיג חיי העולם הבא, עד שהוצרך הקב"ה לומר לדוד המלך ע"ה, אם חיי העולם הבא את בעי צפה ליסורין.

אמרינן במס' סנהדרין (ק"א) כשחלה ר"א הגדול נכנסו ד' זקנים לבקרו וכו', נענה ר' עקיבא יאמר חביבין יסורין (פירש"י ז"ל) שמכפרין העוונות עיי"ש אמר לו ר"א לר"ע, עקיבא זו מנין לך, אמר לו (ר"ע לר"א) מקרא אני דורש בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וכו' ולא העלהו למוטב אלא יסורין עיי"ש.

יש לדקדק מה הי' קשה לר"א הגדול ששאל אל ר"ע זו מנין לך. ועוד יש לדקדק מדוע לא אמר לו ר"ע מהקרא אשר כתוב בפירוש אשרי הגבר אשר תיסרני השם, לא על פי דרוש, גם יש לדקדק מדוע הוקא ר' עקיבא אמר דברים הללו אל ר"א

ר״א הגדול, ולא השלשה זקנים אשר באו עם ר׳ עקיבא לבקר לר״א הגדול.

אמרינן במועד קטן טו״ב אסור להכות בנו הגדול עיי״ש יש לדקדק איך מותר להקב״ה להכות לני בניו עם יסורין.

אמרינן במסכת ב״ק פ״ז: האב שחבל בבניו פטור מן השבת עיי״ש.

יש לדקדק הלא בעת שהאדם בריא לומד בתורה, ועל ידי יסורין שמייסרו הקב״ה מבטלו מלימוד, א״כ מדוע הוא ית״ש פטור מן השבת, הקב״ה צריך לחשב אל הבעל יסורין השכר כאלו לומד, כי על ידי יסורין אינו יכול ללמוד:

ואהל יעקב מביא בשם מפרשים הקי׳ מדוע מייסר הקב״ה לצדיקים עם יסורין (בפרשת עקב) יתמי׳ לי הלא אביתינו ז״ל אמרי אין בידינו יכו׳ לא מיסורי הצדיקים,

נראה דהנה איתא בספר ארץ חמדה כי האֵבל והספד הוא על ב׳ דברים, א) אם מת אדם גדול העומד לנס. האֵבל הזה מרגיש כל לב משכיל, ב) איש אשר הי׳ מטריף ומכלכל, ובמותו נאבד משען לחם ומשען מים, האֵבל הזה מתאבל כל אדם עי״ש.

מורי ורבותי! הנספד הי׳ אדם גדול אשר הי׳ עומד לנס, והי׳ מכלכל עניים ואביונים כידוע לכל ובמותו נאבד זאת, איך צריכין להתאבל שנאבד מאתנו כל כך חשוב וצדיק:

היסורין אשר סבל הנספד זכרונו לברכה, ששה עשר שנין, אין כח בעטי לצייר, בכל זאת למד כל יום ויום שיעוריו, וידו הי׳ פתוחה לכל עם צדקתו הרבה, א״כ הוי מותו בערב שבת, במלאכתו מלאכת הקודש, ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ואמרינן במסכת כתובות דף ק״ג: מת בערב שבת סימן יפה לו.

הנספד הי׳ רחום ומוקיר רבנן, והוא עצמו הי׳ צורבא מרבנן, ויראת שמים הי׳ על פניו, ואמרינן שם בגמ׳ פניו למעלה

למעלה (לכבוד השם) סימן טוב לו, ולא הי' פניו למטה, לאסוף עניני עולם הזה, א"כ יש תמי' גדולה כקו' המפרשים שהביא האהל יעקב בפרשת עקב (כנזכר לעיל) מדוע הקב"ה מיסרו עם יסורין.

נראה דהנה אמרינן במסכת כתובות בפרק מציאת האשה, כי מלאכת האשה לבעלה תחת מזונותי', והעדפה שעל ידי הדחק למי, אמר ר"ע לעצמה עיי"ש, וזאת ידוע כי דין אשה, לנו בני ישראל לגבי קב"ה, הוא ית"ש נקרא הבעל, א"כ כי דין אשה לנו, כל התורה והמצות אשר כל אחד מסגל בעולם הזה שייך לקב"ה תחת החיים והמזונות אשר נותן לנו, א"כ מאין לנו עולם הבא, הלא הכל הוי מעשי ידי' תחת הטובת מית"ש.

זאת שאל דוד המלך ע"ה (ק"י ראשונה) מן בורא ית"ש איך יכולין לזכות לעולם הבא, הלא הכל התורה והמצוות מה שאדם מסגל שייך אליך ית"ש, השיב לו השי"ת, חיי עולם הבא את בעי, צפה ליסורין, ומה שאדם מסגל, תורה ומצוות בעת יסורין, הוי עדפה שעל ידי הדחק, דדחיקא לי צערא דגופא מהיסורין, זה שייך רק אל אדם, היינו לעצמו.

א"כ מורי ורבותי! המצוות והמעשים טובים של קודם מחלת הנספד הי' תחת המזונות וכו' אבל התורה והמצוות אשר הנספד הי' עושה בעת שהי' מדוכא ביסורין רח"ל, זה העדפה שעל ידי הדחק, אשר הי' דחיקא לי צערא דגופא, כידוע לכל מכיריו, על ידי זה קנה לו חיי העולם הבא חיי הנצחי, ואפי' לרבנן, בדוחקא כזה נמי מודה דשייך לעצמו, המנוח הלך למנוחה, ואנו לאנחה, שנעדר מאתנו בזמן הזה כל כך חשוב וצדיק, אשר הי' מחי' הרבה נפשות, ובפרט במרחין מעראן במדינת טיראָהל השייך לעסטרייך הי' המנוח מלאך מושיע (יש בני אדם אשר אינו נותנים לעני עד שיודעים על בירור שהוא מחוסר לחם מטענת היצר לו אילו יאסוף הון ויתעשר, על זה צוח ישעי' הנביא למה תשקלו כסף, לבל

לבל ליתן לעני עד שידוע לכם, בלא לחם, שהעני מחוסר לחם, מחשש שמא יאסוף יתעשר, הלא יגיעכם, מה שאתם מיגעים לאסוף ממין, ללא שבעה, אין אדם מת וחצי תאותו בידי, א"כ מדיע אתם מיגעין לאסוף עוד עשירות, ואגב אירחא אמור הרבותי סגולה לאריכת ימים, כתיב יאתם הדבקים בד' אלקיכם חיים, זה המהנה תלמידי חכמים מנכסיי גמרא, אבל הקמצנים אינם מהנים לתלמידי חכמים, מפני שמצאו סגולה אחרת לאריכות ימים, כתיב למען ירבו ימיכם דמקדמי ומחשבי בבי כנשתא (ברכות ה') יידוע מאמר חז"ל עשר בשביל שתתעשר, א"כ מדיע אינם מעשרין, הלא זה היא סגולה לעשירית, נראה שהמה מצאי סגולה אחרת לעשירות דאיתא במסכת ב"מ נ"ט: אוקירייכו לנשייכו כי היכי דתתעשרו עיי"ש א"כ יכול כל אחד ואחד לכבד אשתי וצדקה לא יתן, ומאין יהי' להעניים להחיית גופם, על זה אמר הכתיב הון ועישר בביתו, ואמרינן בגמרא ביתו זו אשתו, עיי"ש כלומר הון ועושר שנתרבה על ידי אשתו, נשאר בביתו בעולם הזה, אבל יצדקתו כלומר העשירית על ידי מעשר, עומדת לעד, זה גם על העולם הבא) לחולים העניים והאביונים אשר באים שמה לרפאית גופם, בחורף מהאויר הצח והחום.

מי יוכל להגיד ילתאר מדיתיו הטובים והנהגותיו כמוני, שראיתי מהמנוח זכרונו לברכה, **חבל** יש לדאוג, **על מי** שעולה במדריגת כהמנוח ז"ל הבעל צדקה בעל מעשים וכו', דעובדין מאתנו.

וטעם השני מדוע הקב"ה שולח יסורין על איש כשר כדי שיביא נקי לעולם הבא, אם נמצא בו חטא נתכפר על ידי היסורין, לפי זה מתורץ (קי' שני ושלישית ורביעית) הגמרא סנהדרין, כשראה ר"ע כי ר"א הגדול מצטער על שאי אפשי לי ללמוד כל כך אמר לו חביבין יסורין (פירשיז"ל) שמכפרין עוונות, עיי"ש, משמע שגדול מעלת היסורין, על זה שאל לי ר"א הגדול, עקיבא זו מנין לך כי גדול כל כך מעלת היסורין

היסורין מהתורה. השיב לי הדרש ממנשה, בודאי אביו למדו תורה מ״מ לא העלהו שום דבר למוטב אלא היסורין.

ולכן לא אמר לו ממקרא בפירוש, כי מהמקרא אשרי הגבר, אינו מוכח כי יסורין מכפרין, ומשום הכי אמר דבר זה דיקא ר׳ עקיבא, כי הוא לשיטתו אזיל שאומר כי הערפה שעל ידי הדחק, היינו מה שאדם מסגל בתורה ובמצוות בימי היסורין, דדחיקא לו צערא דגופא על ידי היסורין, הוי לעצמו.

והבעל המשלים מתרץ, מדוע הקב״ה מיסר הצדיקים עם יסורין, על פי משל, למה הדבר דומה לאחד שהי׳ לו ידיד אוהב נאמן, ותמיד הי׳ מקדים להידיד שלום, פעם אחת פגע האחד בהידיד והרים קולו עליו בקללות נמרצת, והידיד לא השיב דבר, למחר פגעו זה בזה, שאל הידיד לו מה הי׳ אתמול, השיב לו, הי׳ בלבי כעס ורוגז ולכן שפכתי חמתי עליך, כי ידעתי כי ידידותך ואהבתך לי אהבה עזה, בודאי לא תשיבני דבר, אבל אם אשפוך חמתי על אחר הי׳ מדבר לנגדי עיי״ש.

לפי זה מתורץ (קו׳ חמישית) הגמ׳ במסכת מועד קטן, דהנה איתא משום הכי אסור להכות לבנו הגדול שמא ידבר הבן נגד אביו, אבל הקב״ה יודע כי הצדיק אשר נשלח לו היסורין, לא יהרהר אחר מדותיו של הקב״ה, אך אומר תמיד צדיק אתה ה׳. אך זאת תמיה, האיש צדיק הוא, מדוע מיסרו ה׳ עם יסורין מפני שיש רח״ל חמה למעלה ואם ישפוך הקב״ה חמתו על קלי הדעת ואמרו דברים כלפי מעלה. אבל אבותינו ז״ל אמרו במסכת אבות אין בידינו וכו׳ לא מיסורי הצדיקים:

ועל (הקו׳ הששית) הגמרא במסכת ב״ק, נראה לתרץ, דהנה הגמרא מיירי שם בבנים הסמוכים על שלחן אביהם עי״ש כן אנחנו בני ישראל, אנו הסמוכין על שלחן אבינו שבשמים א״כ שייך מעשי ידינו לאבינו ית״ש תחת המזונות והחיים, לכן אין לנו טענה לאבינו הבורא ית״ש תן לנו השכר מה שלא

יכילני ללמוד מחמת היסורין, ולכן אמרינן בגמרא האב שחבל בבניו הסמוכין על שלחני פטיר מן השבת, אדרבא זה חסד גדול מאביני שבשמים ית״ש ייתעלה מה שניתן כח לסבול היסורין, ולא עוד אלא עם רחמים גדולים הוא ית״ש מייסר להאדם, לא לפי החטאים של אדם:

לכן צריך כל אדם לעשות תשובה ולא לבלות ימיו בהבל וריק, וטוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה, כי על ידי זה יזכור שגם היא ישם לדרך פעמיו וגם הוא ילך בדרך כל הארץ, וירבה מצות ומעשים טובים ותורה שילוהו שמה, ולא יבא שמה ערום, כמו שכתוב בתורה הקדושה לו חכמה ישכילו זאת יבינו לאחריתם, שסוף של אדם רמה ותולעה כמו שכתוב בקהלת ושבח אני המתים שכבר מתו מן החיים אשר חיים עדנה, כלומר ושבח אני אנשים שאומרים צריכין לעשות תשובה כי כבר מתו זמן רב מחיינו, מן אנשים אשר אומרים חיים עדנה יש לנו עוד עת, ופתאום יביא רגע האחרון יבי׳ ואין לי צידה לדרך עם מה לביא לפני הבורא ב״ה, קריע ובליע בחרפה ובושה וכסף וזהב נשאר פה, בביתי, ולא ייעיל הון ביום עברה, לכן אחי! שימו זאת על לבבם, ובעד זה יאריך ד׳ ימינו, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן:

דרוש לתשובה

אמרינן בסנהדרין בפרק חלק ריב"ל אשכח לאליהו דהוי קאי אפיתחא דמערתא דרשב"י: אמר ליה אימתי אתי משיח וכו', אמר ליי זיל שיילי לדידי, (למשיח) שאל לי' אמר לי' היום וכו' אם בקולו תשמעו עיי"ש.

יש לדקדק א) מדיע שאל לאליהו הנביא דבר זה ב) ימדיע לא השיב לי אליהו הנביא, אך אמר לו זיל שיילי לדידי.

אנו מתפללין והחזירנו בתשובה שלימה לפניך: יש לדקדק ג) התיבה לפניך נראה כמייתר, הו' צריך לכתוב והחזירני בתשובה שלימה, מה הוא לפניך.

זאת ידוע כי השבת שבין ראש השנה ליום הכפירים קוראין שבת תשובה: יש לדקדק ד) הלא התשובה היא רפיאה, ואמרינן אין מתרפאין בשבת קודש.

ונראה דהנה, איתא במסכת ערובין מ"ג אין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים, עיי"ש. ואיתא במפרשים שני טעמים, מדיע יבוא אליהו הנביא קודם ביאת המשיח, טעם הראשון להשיב ישראל לד', לעירר לעשות תשובה וטעם השני לבשר הבשורה, ובספר תפארת שלמה מהקדיש והטהור הרבי מראדאמסק זצ"ל, ראיתי דבר יקר על המשנה במס' עדיית אין אליהו בא אלא לרחק את הקריבים ולקרב את הרחוקים עיי"ש, דהנה באלפא ביתא כתוב בתחלה **א** ובאמצע כתוב **מ** ובסוף כתוב **ת** זה אמת המה מרוחקים, אבל התיבה **שקר** כתוב ביחד באלפא ביתא, על זה מרמז לנו המשנה אין אליהו בא אלא לרחק הקריבים, היינו השקר, לעקר מן העולם, ולקרב את הרחוקים הייני האמת עיי"ש יאמרינן בגמרא אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב עיי"ש.

ולכאורה יש לדקדק מה נפקא מינא בין טעם ראשון של ביאת אליהו, לטעם השני, נראה דהנה לטעם ראשון

מוכרח אליהו לבוא קידם ביאת המשיח, כדי לעורר לתשובה, וזה היא בדור שכולו חייב, אבל לטעם השני יהי' בדור שכולו זכאי, אך לבשר טוב הוא בא.

לפי זה מתורץ, קו' ראשונה מדוע שאל ריב"ל זאת דווקא לאליהו כי אליהו ידע זאת לפני יום בא משיח, ילפי זה מתירץ קו' שניה, דמשום הכי לא השיב לו אליהו, כי, אם בקולו תשמעו, דאז לא יהי' מוכרח לאליהו לבוא קודם, כי אז יהי' דור זכאי, יאם אנו עושים תשובה תהי' הגאולה במהרה כמו שכתוב,

אחישנה.

לכן מורי ורבותי! אנו בעצמינו גורמים הצרות אשר עובר עלינו, עם זה מה שאין אני עושים תשובה גמורה:

וידוע מאמר חז"ל כי תשובה מאהבה נעשין הזדונות כזכיות. לפי זה יהי' מתורץ קו' שלישית מה שכתוב והחזירנו בתשובה שלימה **לפניך**. דהנה אם עושין תשובה מיראה, אין שכרו כל כך לראות פני השכינה, אבל מי שעושה תשובה מאהבה, זוכה לראות פני השכינה, זה שכתוב החזירנו בתשובה שלימה, כדי לזכות לראות **לפניך** פני השכינה, ומי שעושה תשובה ניצול ממות, כי הנבואה אמרה נפש החוטאת היא תמות, א"כ הוי התשובה מה שעושין, פקוח **נפשות** להציל נפשו ממות, ופקוח נפשות דוחה שבת, לכן מותר לעשות תשובה אפילו בשבת, ממילא מתורץ קו' ד':

אך זאת קשה (קו' המפרשים) האיך מקבל הקב"ה תשובה, הלא בתחילה הי' האדם נראה, ועל ידי חטאו נדחה, וקיי"ל נראה ונדחה אין חוזר ונראה, עיי"ש, ונראה, דהנה אנו בני ישראל נקראים **אדם.** ואין עכו"ם קרוין אדם, ונוטריקון של **אדם** **אין דחוין מעיקרו**, כי מה שאדם חטא, הוא על ידי היצר הרע.

זה שכתוב שובה ישראל וגו', ואל יאמר האדם, שאין לנו מוכיחים ראוין שיורו לנו דרכי התשובה, לכן אמר הנביא קחו עמכם דברים, שיצא מפי המוכיח, ושובו אל ד'

ד', ואל תביטו עליו אם הגון הוא כי שלמה המלך ע"ה (במשלי כ"ה) אומר מסיר אזנו משמיע תורה, משום שאומר שאין זה כבודי לשמוע מאיש זה דברי תורה, גם תפילתו תיעבה, ראוי לו שגם הקב"ה לא ישמע תפילתו כי במה הוא נחשב נגד הבורא ית"ש, (זאת ראיתי בספר ארזן חמדה בפרשת כי תבא) גם האיש המוכיח לא ימנע מלהוכיח, מפני שהוא שומע טול קיסם, על זה אומר הנביא קרא בגרון, להוכיח, אל תחשוך, מלהוכיח בשביל הדברים אשר המה שומעים, אך עשי כמו שפירש האוהל יעקב, כשופר, העצם של השופר אינו אך קרן, כן המוכיח צריך רק הרם קולך, ימה שישים ד' בפיו המוכיח זאת צריך לדבר.

לכן מורי ורבותי! שמעו נא מנהג של סוחרים, דרך הסוחרים עושים פעם אחת או שתי פעמים בשנה **עת** לעיין היטב מאד במסחרו אם מסחרו עומד טוב, או לא, ואם רואה כי יש איזה סחורה אשר לא טובה, אין לו עוד עסק עם הסחורה:

מורי ורבותי! כמה מיני סחורות יש רח"ל, אשר אסור לנו, רכילות, לשון הרע, מטיל מום בחבירו, כותבי פלסתר על השני, יורד לחיי חבירו, ומתכבד בקלון חבירו, וכיוצא בו' כידוע להסוחרים מעסק זה רח"ל, ד' ישמרני מהכתות הללו, ואיך לא יעלה על לבם לעשות עת לעיין מה הוא גורם לעצמו ולאשתו ולבניו רח"ל עבור הסחורות האסורות:

הביטו וראו מה שהנביא ישעי' אומר כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך אל תתעלם, יש לדקדק, למה צריך הכתוב להזהיר, מבשרך אל תתעלם, הלא כ"ש הוא כי תראה ערום, לא קריבו, וכסיתו, מכ"ש מבשרך אל תתעלם, נראה דהכתוב מרמז דהנה בזמן הזה בעוה"ר שאם יראה דבר שאינו הגון קצת אצל זולתו, פוערין פיהם בכל דברי גדופים וחרופים על האדם, ואומרים כי מן הדין צריכין לעניש האדם בכל מיני עונשין, ואם יזדמן שהוא או קריבו עושה דבר מגונה ומכוער אז

תיכף

תיכף יש להם ראיות וטענות כי כדין עשו, שלך אי אתה רואה, דיינע פעהלער ווילסט דוא נישט זעהן אבל אתה ריאה של אחרים, (עיין בהקדמה של ספרי מגן דוד חלק ראשין) וזכור נא מה שעשית מן נעוריך עד עכשיו ותראה שאין בך מתום, א"כ איך הרהבת לפשפש נגעיך באחרים, אך תמיד צריכין לחפה על נגעים של השני, ועל נגעי עצמו לעשות תשובה, וזה שכתוב כי תראה, אדם, ערום, מאיזה מידה, וכסיתו למוד עליו זכות, אבל מבשרך ממדות גרועות שלך אל תתעלם לעשות עליהם תשובה.

ושמעתי לפרש המסורה, ג' פעמים גרונם, א) קבר פתיח גרונם, ב) לא יהגו בגרונם, ג) רוממות אל בגרונם נראה דהנה האדם נקרא מדבר, וכתיב אדם ביקר כלומר האדם צריך לבקר אם הדיבור היא לתורה, אבל ולא יבין המעלה של דיבור, אך מדבר לשון הרע רכילות נמשל כבהמות, זה כונת המסורה, קבר פתיח גרונם, לדבר סרה על זולתו, כמו קבר פתוח, לבליע השני על ידי לשון הרע, לא יהגו בגרונם שום דבר, אך רוממות אל בגרונם ולא למאס הכלי הקדושה, הדיבור, ברכילות ומחליקת, וזה עיקר אריכות הגלות:

לכן כמה צריכין להשמר ולהזהר מהעבירות שנעשו רח"ל בעוה"ר כהיתר (הנזכרים לעיל), וגם בעוה"ר עושין עת קבע, ודיברין קודם תפלת שחרית, ובטלית ותפילין, ובבית המדרש, אשר על פי דינא (ש"ע או"ח סימן פ"ט ס"ו) אסור אפי' ללמוד קודם תפילת שחרית ולא עוד אלא שאסור להסיח דעתו מתפילין, ובעת דבורו, אי אפשר שלא יסיח דעתו מתפילין, והרבה פעמים דוברים בתפילין לשון הרע ויוצא בו רח"ל, אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה, עם מה יבוא לפני בורא ית"ש, כי על כל שיחה ושיחה יביא אלקים במשפט.

זאת ידוע, אם האדם חולה היא, עושה כל מיני תחבילות, למצוא רפואה למחלתו, והוציא על זה הרבה הוצאות,

ואם

ואם ד׳ לא יבנה הבית שוא תחבולותיו, אך אם ד׳ ישלח דברו אז לו רפואה, ושנותיו של אדם שבעים שנה יאם בגבורות שמונים שנה, מכל מקום עושה תחבולות על הזמן הקצר, א״כ מורי ורבותי איך צריכין לעשות תחבולות למצוא רפואה לנפש, [עיין נדרים פ״ד משנה ד׳] אשר שם חיי הנצחי, ולא עוד אלא לרפואת הגוף צריכין להוציא הוצאות, ויש ספק אם יועיל הרפואה אבל אל רפואת הנפש אין צריכין להוציא הוצאות אך לסור מרע, ולעשות מהיום והלאה הישר בעיני ית״ש, וזה רפואה בדוקה ומנוסה מן התורה, ומן הנביאים, ומן הכתובים, מן התורה בפרשה נצבים, ובחרת בחיים, (עיין שם ברש״ל) מן הנביאים כי אם בשובו מדרכיו יחיה, מן הכתובים מי האיש החפץ חיים וגו׳ סור מרע ועשה טוב.

לכן אחי ורעי, שימו נא זאת על לבבכם, ובעבור זה יאריך ד׳ ימינו, ולא תהי׳ פירוד לבבות בין בני ישראל, ונזכה לבנין בית המקדש, ובא לציון גואל, ונקומה ונעלה בית אל, במהרה בימינו אמן:

הדרוש דרש בליל שבועות

בשעה שירד משה עם התורה, בא שטן לפני הקב"ה יאמר רבש"ע תורה היכן היא, אמר לו' נתתיה לארץ, הלך אצל ארץ יאמר תורה היכן היא, אמרה לו' אלקים הבין דרכה, חזר יאמר חפשתי' בכל ארץ ולא מצאתיה, אמר לו' הקב"ה לך אצל בן עמרם, הלך אצל משה ואמר לו' תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, (מדרש רבה ס' יתרו) א) יש לדקדק למה לי אריכות הדברים, וכך הי' צריך לכתוב בשעה שירד משה עם התורה בא שטן לפני הקב"ה יאמר רבש"ע תורה היכן היא, אמר לו' לך אצל בן עמרם, ב) עוד יש לדקדק מדוע אמר הקב"ה, בן עמרם, ולא אמר לך אל משה, ג) וגם יש לדקדק מדוע שאל השטן למשה תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, מדוע לא שאל לו כמו ששאל לארץ, תורה היכן היא.

איתא במדרש (שם) ביקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים ממני, שאכלתם אצלו בשר בחלב עיי"ש ימנין דבשר בחלב אסיר באכילה, אמר קרא לא תאכל כל תועבה, כל שתעבתי לך הרי היא בבל תאכל, א"כ מעשה שבת ליתסרי דהרי תעבתי לך, אמר קרא קודש היא, היא קודש ואין מעשה שבת קודש (בפרק כל הבשר) ד) יש לדקדק מדוע היו רוצים המלאכים לפגוע במשה לבל ליתן התורה על ידו עד שצר הקב"ה קלסתר פניו דומה לאברהם ואמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים ממני שאכלתם אצלו בשר בחלב.

איתא במדרש, בעת שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך אהרן אחיך, הרע לו (למשה) אמר לו הקב"ה, תורה היתה לי ונתתיה לך, שאילולי הוא, אבדתי עולמי, עיי"ש) הקשו המפרשים שזה נראה כרודף משה אחר כבוד, מדכתיב

במדרש הרע לו, ואיך יתכן לומר כן על האיש משה אשר הי' עניו מאד עיי"ש. ו) יעיד יש לדקדק מה השיב לו הקב"ה אילולי הוא, אין לה מובן.

נראה דהנה זאת ידוע כי עמרם גרש אשתו ונשאה לאליצפן בן פרנך, וילדה לו אלדד ומידד, ואחר זה חזר עמרם ולקחה וילדה לו משה (כן היא בתרגום יונתן בפרשת בהעלותך על פסוק אלדד ומידד מתנבאים).

לפי זה יהי' מתורץ קו' (א' ב' ג') דהנה השטן בא לשאול איה התורה, וסבר כי הבורא ית"ש ישיב לו נתתי למשה ליתנה לישראל, ויהי' לו פתחון פה לקטרג על משה, ולומר הלא הוא ממחזיר גרושה לאחר שנישאת, והקב"ה הבין מחשבתו ויאמר לו נתתי לארץ, כלומר רמז לו' כי משה רבינו ע"ה בשר היא, כי על ידי נתנה תורה למטה, לארץ, ולא למלאכים, והשטן לא הבין הכונה אך פשטות, לכן הלך לארץ, וחזר, ויאמר לא מצאתיה, אמר לו לך אצל בן עמרם, רמז לו שהוא בן עמרם מייחס ולא אחר אמו, (עיין לקמן הדרש של הכתוב כי תועבה הוא) הלך אליו ואמר לו תורה שנתן לך הקב"ה לא יאה לך התורה כי אתה ממחזיר גרושה לאחר שנישאת.

לפי זה מתורץ (קו' ד') דהנה משום הכי לא רצו המלאכים שתנתן התורה על ידי משה דהוא ממחזיר גרושה לאחר שנישאה לאחר, מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו כאברהם, אשר המה אכלו אצלו בשר וחלב, ובשר בחלב אסור, מדכתיב לא תאכל כל תועבה, ולכן לא ניתן התורה למלאכים מפני שלא קיימו מה שכתב בה, ולכן נתנה התורה על ידי משה אף שהוא ממחזיר גרושה לאחר שנישאה, כדאמרינן במסכת יבמות דף י"א: ודף מ"ד: כתיב תועבה היא, היא תועבה, ואין בניה תועבין.

ולפי זה מתורץ (קו' ששית), דהנה כך כונת המדרש מה שכתב שהרע לו, שחשב משה רבינו ע"ה, שהוא בן פסול, השיב לו הקב"ה „תורה הייתה לי ינתונה לך" על ידך לישראל

ואם בדעתך שאתה פסול לא נתתי התורה על ידך לישראל, זה שאמר המדרש שאילולי היא הכתוב כי תועבה היא, ודרשינן היא תועבה ואין בניה תועבין, אבדתי עולמי לא הי׳ התורה למטה, ואמרינן במדרש תהלים קפיטל י״ב לא נתנה תורה לישראל אלא כדי שלא ידברו לשון הרע ודברים בטלים עיי״ש, לכן אחי ורעי שימו נא זאת על לבבם, ואין זאת אלא התורה ועל ידי זה יסור הרכילות המידה הגרועה,

אבל בעוה״ר זה בונה במה לעצמו וזה אומר כולה שלי כל הכבוד וכל מה שיש בעולם שייך לי כי עשיר אני, ואף שהוא בור וריק מתורה, כי הוא אומר אפי׳ רבינו הקדוש הי׳ מכבד עשירים ועל ידי זה אם אחד אומר לו דבר, ונראה אצלו כי הדבר שלא לפי כבודו, היא רודף להאיש עם כל מיני רדיפות, ואם היא אמר לשני באמת דברי חרופים וגדופים נראה אצלו כלא אמר כלום כי היא חושב רק היא האיש לו שייך הכבוד, ובאמת הוא אינו יודע עם מה הי׳ רבינו הקדוש מכבד העשירים, לכן מוכרח אני לומר לו בדרך בדיחותא עם מה הי׳ רבי מכבד העשירים, דהנה אמרינן במסכת בבא קמא חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים פטורים עיי״ש, יש לתמוה מדוע לא חשב רבי במשנה חרש שוטה ועשיר וקטן פגיעתן רעה, ונראה דזאת הוא הכיבוד של רבינו הקדוש מה שלא חשב אותם בין חרש ושוטה וקטן,

וכל זה היא מפני שיש רח״ל פירוד לבבות, והיינו מה שאמרינן בגמ׳ לית דידע לישנא בישא כהמן שאמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד, ודתי המלך אינם עושים עיי״ש כלומר יש ביניהם פירוד לבבות, ודתי המלך, מלכי המלכים הקב״ה, אינם עושים, ואסתר הצדקת הבינה ברוח קדשה הלשון הרע, ולכן אמרה לך כנוס את כל היהודים, היינו שיהי׳ מהיים והלאה אחדות ובשיהי׳ אחדות יבוא גואל צדק במהרה בימינו אמן:

הדרוש שדרש בשבועות תרס״ב

אמרינן במסכת שבת דף פ״ה בשעה שעלה משה למרום אמרי מלאכי השרת לפני הקב״ה מה לילוד אשה ביניני אמר להם לקבל התורה בא, אמרי לפניו חמדה גנוזה אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו, אמר הקב״ה למשה החזר להם תשובה, אמר משה, מה כתיב בתורה לא תרצח כלום יש יצה״ר ביניכם (שבת פ״ח).

יש בזה הרבה דקדוקים א מדוע לא אמר הגמרא אמרו המלאכים, אך איתא אמרו מלאכי השרת, ב) הישמע כזאת שיאמר המשרת לבעל הבית מה לילוד אשה ביניני הלא הוא ית״ש צוה שיבוא, כי כתיב ויקרא אליו ד׳, ואחר זה כתיב ומשה עלה, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ג) הקב״ה השיב להם לקבל התורה בא, הלא הוא ית״ש הו׳ יכול להוריד התורה למטה, ד באמרם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו. וכי לייעץ לקח הקב״ה אותם הלא המה משרתיו, א״כ מי יאמר להקב״ה עצות מה לעשות, ה) מדוע לא השיב להם הקב״ה אך קב״ה אמר למשה, החזר להם תשובה, ה) כתיב בפ׳ וישלח כי יעקב אע״ה בא לפייס לאחיו לעשו, אמר לו עם לבן גרתי ותרי״ג מצות שמרתי, מה פיוס הוא זה, הלא עשו הרשע כפר בתורה ובמצות ועל ידי זה הו׳ יכול יעקב אע״ה להעביר חמתו של עשו ויגקים נקמתו, ולפי סדר העולם אם אחד רוצה „לפייס רשע״ אומר לו מהיום והלאה אני כמוך אשתה עמך אלך עמך, ז) זאת ידוע כי בעת ששלח הקב״ה משה לפרעה סירב בשליחות ואמר מי אנכי לא איש דברים אנכי, יפה גבי מתן התורה כתיב ויקרא אליו ד׳ לא סירב משה כלום, אך ומשה עלה. ומדוע הוא כן, מדוע לא אמר מי אנכי לקבל התורה הקדושה, ח) כתיב בתורה ויאמר ד׳ ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי, ועתה הנה צעקת בני ישראל

ישראל באה אלי ועתה, לכה ואשלחה והוצא את בני ישראל ממצרים, יש לדקדק הי' צריך לכתוב את עמי התיבה ע נ י נראה במייתר, ט) כתיב ואת צעקתם שמעתי א״כ מדוע כתיב עוד פעם הנה צעקת בני ישראל, י״ד) תרי פעמים ועתה למה לי. הי' צריך לכתוב הנה צעקת בני ישראל באה אלי ועתה לכה וגו', י״א) איתא במדרש אמר משה לפני הקב״ה מפני מה נשתעבדו יותר מכל האומות, כיון ששמע שיש לשון הרע ביניהם אמר אכן נודע הדבר עיי״ש, משמע דעל ידי לשון הרע נשתעבדו, לכן מידי ורבותי כמה צריך האדם לשמור עצמו מלשון הרע, הלא זאת גורם הגלות הארוך הזה רח״ל:

וזאת ידוע כל מקום שאיתא, מפני מה, משמע שיש ב' דברים בדבר זה, אך שואל מפני מה מאיזה דבר של השני דברים, השיעביד, הלא המדרש מסיק מפני לשון הרע לבד, י״ב) מדוע כתב, יותר מכל האומות, הי' צריך לכתוב מפני מה נשתעבדו כל כך,

ונראה דהנה פסקינן בש״ע א״ח סימן קל״ה סעיף ד' ברמ״א דאם אדם חשוב הוא מותר להביא אצלו ספר תורה לקרות בו עיי״ש ובפרט אם הספר תורה במקום שאין קורין בו בודאי מותר להביא לקרות אף אל איש אינו חשוב כי זה מעלה לספר תורה שיקרא בה, כי לא נכתבה אלא לקרא בה.

ואיתא במפרשים ארבעה טעמים מדוע ירדו למצרים א) בעון מכירת יוסף, ב) מפני שאיו עובדים ע״ז ג) על ידי שהי' בהם לשון הרע, ד) על ידי גאותם נשתעבדו להכניע לבם על ידי עבודה קשה עיי״ש. ולפי זה יהי' שפיר כי בעת שיעבידם לא ידע משה מאיזה טעם של הארבעה טעמים, המה בשיעביד, אם מפני מכירת יוסף הלא שבט בנימין לא

הי' אז בעולם, א"כ מדוע נשתעבד עמהם, ושבט לוי אשר המה היו בעיקר המכירה מדוע לא נשתעבדו, ואם מפני שהיו עובדים ע"ז, מדוע נשתעבדו יותר מכל האומות, הלא קודם מתן תורה הי', ויאמר אכן נודע הדבר.

ואמרינן בגמ' ד' כיתות אינן מקבלים פני שכינה, כת שקרנים כת חנפים, כת לצנים, כת מספרי לשון הרע (חז"ל) לכן במה יזכה את ארחו, שלא יגיע לריק עמלו וטרחו, כי די לאדם הצרות אשר עברו על ראשו, שיגרום על ידי מעשיו הרעים מהעולם הבא לגרשו.

ובערכין ט"ו איתא מי שאומר לשון הרע הוא ככופר בעיקר עיי"ש א"כ יש תמי' גדולה, אם רואין שאחר מחלל שבת או שאר עבירה, אין מצרפין אותו לשום דבר שבקדושה וכל אחד ואחד אומר עליו שהוא פושע ישראל ומתרחקין מהם הלא בעווה"ר יש רח"ל הכת לצים אשר מספרים לשון הרע, ואין פוצה פה לאמור להם אסור לך לבוא לבית המדרש ולשום דבר שבקדושה כי כופר בעיקר אתה, מדוע הוא כן, וזאת ידוע אם הבעל קורא קורא אֶת במקום אֵת צועקין עליו, ובאמת לא עשה עם זה שום עבירה, אך שלא בדקדוק קרא, א"כ איך צריכין לצעוק על אשר אומר לשון הרע, כי עם דבריו עושה חטא גדול כופר בעיקר, וגורם רע להשומע הלשון הרע, ולהנאמר עליו, וזאת מהרס דרכי האנושי, ובפרט שאסור מן התורה, לא תלך רכיל, מכה רעהו בסתר, ועל ידי חטאינו ובעוונות אבותינו, ירושלים ועמך לחרפה, וזאת ידוע כי חטא היינו שוגג, ועוון היינו מזיד א"כ מהוע אמרינן במג' אין מיתה בלא חטא, ואין יסורין בלא עון, הלא על מזיד צריכין לקבל עונש חמור היינו מיתה, ונראה דהנה מה שבא יסורין על אדם הוא על עוונות אבותיו, כמו שנאמר פוקד עוון אבות היינו יסורין, כדעת הגמ' על בנים, אבל על ידי חטאו לא יומתו בנים על ידי אבות, אך כל אחד בחטאו מת א"כ

במז'

מי שמדבר לשון הרע או עושה לצנות על השני הוא גורם עם דבריו יסורין על בניו רח"ל. כי במזיד הוא, ובעת שבניו נופלים למשכב באיזה מחלה, חושב הוא כי קרה מהוא המחלה לא בעבור עוונותיו, כי טח עיניו מראות חסרונותיו, ולעצמו גורם עניות רח"ל כדאמרינן במס' ע"ז י"ח: כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין, ובש"ע יו"ד (סימן קכ"ד סעיף כ"ז) פסקינן, אם כיון הנכרי לאסור היין אינו נאסר היין עיי"ש, לפי זה יהי' שפיר מדוע על שוגג מיתה ועל מזיד יסורין, כי במזיד מתכוון ליתן הקדושה בקליפה רח"ל הוא רוצה להמיר כבוד שמים, כי הקב"ה אומר לא תלך רכיל, גם אומר הקב"ה נבילה וטריפה לא תאכלו, זה וזה לא תעשה, לכן גורם לבניו יסורין רח"ל ומה שיש לך יסורין מאבותיו, לכן שמעו רבותי לתורתינו הקדושה ואל תביטו על האנשים אשר נראה לכם כי המה יראים ושלמים ותלמידי חכמים אשר המה דוברים לשון הרע רח"ל, כי האדם יראה לעינים, אבל הבורא ית"ש יראה מה שבלב אדם, כי המדבר לשון הרע הוא מהארבע כיתות אשר אינם מקבלים פני שכינה, מפני שיש לשון הרע ביניהם וגם גאות, לכן צריך כל אדם לבקש מית"ש שיתן לו דעת להשליך המדות הגרועות, ועל ידי שנכנע לבם גאל אותם הקב"ה מעבדות לחירות.

לפי זה יכולין ליישב הילקוט (בפרשת כי תצא בסוף) וז"ל אם זכיתם הרי אתם בניו של אברהם, אותו שאמר ואנכי עפר ואפר, ואם לאו התקינו עצמכם לשיעבודה של מצרים עיי"ש יש לדקדק וכי לא יזכו, לא הוי בני אברהם, אתמהה, ועוד למה צריך הילקוט להביא הפסוק ואנכי עפר ואפר, ונראה דכך פירושו של הילקוט; אם זכיתם, כלומר להשליך המדה גרועה זו, הרי אתם בניו של אברהם, שאמר ואנכי עפר ואפר כלומר כך דרכי בני אברהם להיות בהם הכנעה, ואם לאו, אם חלילה נשאר עוד המדה גרועה, התקינו לשיעבוד מצרים,

תחת

תחת הגלות, כדי למרר החיים, ועל ידי כן יסור המדה גרועה ואז כשנכנע לבם גאל אותם הקב"ה.

ועתה יהי' מתורץ הכל, וכך פירושו של הכתוב, ראה ראיתי את **עני** עמי, הענוות של עמי אשר נכנע לבם, במצרים, מעבודה קשה, ואת צעקתם, שצעקו רחם עלינו כי כבר נכנע לבינו, שמעתי, ועתה שנכנע לבם הנה צעקת בני ישראל, מה שהמה צועקים רחם עלינו כי נכנע לבבינו, באה אלי, זה נוגע לי כי אני את דכא אשכון, עשו מרכבה לשכינתו לכן, ועתה שנכנע לבבם, לכה והוצא.

וכן גבי משה רבינו ע"ה על ידי שהוא הי' עניו מאד, זכה שתנתן תורה על ידו, ולכן כשראה משה רבינו כי הקב"ה הניח כל ההרים הגבוהים ורוצה ליתן התורה רק על הר סיני, שפל שבהרים, לכן תיכף כשקרא לו הקב"ה לעלות לקבל התורה לא סירב כלום, כי חשב מי שפל על העולם יותר ממני, אבל גבי שליחות לפרעה צריכין לדבר עם פאָליטיק ועם קאָמפלעמענטען, אמר לא איש דברים אנכי מי אנכי.

וכשבא למרום אמרו מלאכי השרת, המשרתים לפניו ית"ש מה לילוד אשה בינינו, סברו שהוא בא להיות פה ביניהם משרת להקב"ה שאלו אם הוא בא להיות משרת, השיב להם הקב"ה, לקבל התורה בא, ותיכף ירד למטה, וכששמעו מפי הקב"ה זאת אמרו מה אנוש כי תזכרנו, הלא הדין הוא דאסור להביא ספר תורה לקרות בו, אך לאיש חשוב, ומה הוא האנוש.

ומפני שאמרו כך, הלא משה ואהרן והזקנים ושאר חשובים של ישראל הי', ולא עוד אלא אצל המלאכים הי' מונח התורה ואצל ישראל קורין בה, בוודאי מותר להביא ולירד התורה למטה, לכן לא השיב להם הקב"ה, מפני שדברו על ישראל שאין בהם חשובים, אך הקב"ה אמר למשה החזר להם תשובה, השיב להם משה רבינו ע"ה עם ענוותנותו מה כתוב בתורה לא תרצח, שמירת שבת, וכיוצא בו, זה לא

שייך

שייך אצליכם להזהר מזה, ואין משא ומתן יש ביניכם, ואין יצר הרע ביניכם, א"כ מונח התורה אצליכם בקרן זוית, וכששמעו זאת, אמרו מה אדיר שמך, רבש"ע, בכל הארץ, והודו לדברי משה רבינו ע"ה.

ועוד יכולין לומר דכך אמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה החזר להם, כי על כל ודבר מועיל תשובה

וראי' שנאמר תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, ואמרינן עלה במדרש עד דכדוכא של נפש עיי"ש אפילו אם אדם עושה תשובה בזקנותו, אשר אז אין לו כח לעשות עבירות מכל מקום תשובתו תשובה גמורה, ולא עוד אלא אפילו אם עבר אדם ח"ו על השלשה עבירות, עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, מכל מקום אם עשה תשובה מקבל הקב"ה תשובתו, שנאמר תשב אנוש עד **דכא** ונוטריקון של דכא הוא **ד**ם **כ**פירה **א**שה זה השלשה עבירות, אעפ"י כן ותאמר שובו בני אדם, ואין לך דבר שעומד בפני תשובה.

וזאת ידוע כי העולם עומד על התורה מה שלומדים בה, (וזה שכתוב אשר אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה: דהנה בעת שאדם בבטן אמו מלמדים אותו כל התורה, אך בצאתו מבטן נאבד ממנו, וזה שכתוב מצא חכמה בלומר שמיגע את עצמו בתורה ומצא מה שנאבד ממנו, ואדם שיגע ומצא, יפיק תבונה, ילמוד לאחרים).

לפי"ז מה שאמר יעקב אע"ה לעשו אחיו ותרי"ג מצות שמרתי הוי פיוס גדול, דהנה עשו רצה להרגו ליעקב, לכן אמר יעקב לעשו ותרי"ג מצות שמרתי ועל ידי זה עומד העולם, ולכן יש לך עולם הזה, ואם תהרוג אותי לא אוכל ללמוד, ויהרס העולם לכן אחי עשו, מהיום והלאה לא יהי' לך שנאה עלי, כי על ידי תורתי יש לך עולם הזה, ובפרט בין בני ישראל בוודאי צריך להיות אחדות, ועל ידי שיהי' אחדות בינינו, יבוא גואל צדק במהרה בימינו אמן.

תם ונשלם, בעזר חי וקיים.